

Meghívó

Kedves ERASMUS-Tagok, Barátaink, Támogatóink,
meghívunk Benneteket a következő nyilvános rendezvényünkre:

Időpont: szerda, 2019. szeptember 25. 19:00-kor

Helyszín: Bruder Klaus-templom közösségi terme, Stuttgart, Albert-Schäfflestr. 30

Az előadás címe:

Nyílt levél Európa politikusaihoz – torz és valós szabadság

Kontinensünk jelen válsága nagyon komoly kihívást jelent minden egyes európai számára. A döntő kérdés ez: Ki vagy te, európai ember, és mely értékeket vállalsz a magadénak? Az előadás e kérdés mentén tár fel kiindulópontokat egy reálisan lehetséges szociális praxist szem előtt tartva, miközben utal a már meglévő, de szinte elfelejtett európai értékekre. Megkockáztatja a kérdést, hogy lehetséges-e összekapcsolni a politikai cselekvést a spiritualitással.

Előadó : Dr. Zsók Ottó (szül. 1957) a Süddeutsches Institut für Logotherapie und Existenzanalyse igazgatója és docense. Logoterapeuta és több mint 30 könyv szerzője. Két könyve magyarul is megjelent. Filozófiából doktorált a „Musik und Transzendenz“ (EOS Verlag 1999) című értekezéssel. A »Mérleg« munkatársa volt harminc éven át, műfordító. A német festőművész és szellemi tanítómester Joseph Anton Schneiderfranken Bô Yin Râ (1876-1943) 40 kötetet kitevő szellemi tanítói írásaiból magyarra fordított 36 könyvet. Ezekből kilenc kötet két nyelven jelent meg a budapesti Tarsoly Kiadó gondozásában. Az európai eszme 16 éves korától foglalkoztatja a négy nyelvet beszélő előadót.

Mindenkit szeretettel várunk

Dr. Benczúr-Ürmössy Gábor
elnök

Pikulski Anna
alelnök

Dávid Melinda
jegyző

Dr. Zsók Otto

Nyílt levél Európa politikusaihoz. Torz és valós szabadság.

A szabadság mint a szükségszerűséggel szembeni felelősség ¹

(Előadás Stuttgartban, az Erasmus-Akadémia keretében, 2019. szept. 25-én)

Önökhöz szólok, tisztelt Hölgyeim és Uraim, akik Európa politikai színterén szerepet vállaltak – Oroszországtól Portugáliáig, Norvégiától Szicíliáig és a Vatikánban!

Hosszas habozás után szedtem én össze a bátorságomat, hogy megírjam Önöknek ezt a levelet, miközben csendesesen számolok azzal, hogy egy-két, talán három vagy négy jelentős politikai személyiség érdeklődését kiválthatom. Intuitív belső indíttatás bírt rá arra, hogy papírra vessem az alábbi sorokat. Ha olvassák leveletem, már most kívánok Önöknek felelősségteljes politikusi tevékenységükhöz sok erőt és realitásérzéklet, kísérelje áldás [valóban nem könnyű] munkájukat.

Az „én” névmás Európa egyik polgárát jelöli, aki Erdélyben (Romániában) magyar-német származású családban született, 62 éves, 1981 óta német állampolgár, Dél-Németországban él, négy nyelvet beszél, humán tárgyakban tett szert kiváló akadémiai képzettségre, aki érdeklődéssel követi Európa társadalompolitikai fejlődését, s végül, akinek a diktatúráról is vannak tapasztalatai. Miután 24 éves koromig Romániában (Erdélyben) szocializálódtam, a saját bőrömön volt alkalmam megtapasztalni, mit jelent a kommunista diktatúra – amit legalább 12 éven keresztül igen tudatosan éltem át, és megtanultam, hogy csak megvetést érdemel, [mint ahogyan az olasz fasizmus és a német nemzeti szocializmus diktatúrái is megvetést érdemelnek]. Így hát meglehetősen pontossággal tudom, hogy mit beszélek. Egyfelől szólok egyfajta torz *álszabadságról*, másfelől arról a valós szabadságról, amellyel közvetlenül összefügg a humanista értékek iránti felelősség.

Az „én” tehát olyan európai polgárt jelöl, aki élettörténetének köszönhetően a kelet- és nyugat-európai perspektívát egyesíthette és egyesíti magában, s aki már 1973-ban (16 évesen) arról álmodozott, bárcsak tenne valamit Franciaország és Németország annak érdekében, hogy kontinensünk szabadabb és demokratikusabb legyen. A néző- és álláspontom **az a fajta liberális demokrácia**, melyet a következő sajátosságok jellemeznek: minden egyes ember rendelkezik alapvető és sérthetetlen jogokkal; a jogerő és az univerzális etika, továbbá az állam belüli hatalommegosztás (legislative, judicative, executive) mechanizmusai nem zárják ki az államtól megkülönböztetendő szabad polgári társadalmat a velejáró gazdasági piaccal,

¹ Münchenben a „Soziales Seminar” keretében első ízben 2012. március 12-én elhangzott nyilvános előadás. A német szöveget fordította: Kalocsai Varga Éva (Eger). Az előadás azóta többször is elhangzott, és nem kevés sikerrel, Bonnban, Karlsruheban és Churban (Svájc). A **Stuttgartban** az ERASMUS-AKADÉMIA számára **2019. szeptember 25-én** megtartott előadás jelen szövege itt aktualizált, de rövidített változatban olvasható.

amelyet szociál-etikai elvek szabályoznak; a nemzetközi együttműködés olyan súlyos problémák megoldásában, amelyeket egy ország vagy akár egy kontinens képtelen megoldani (például a klíma változása, az éhség legyőzése, a migráció jelensége, mely még évtizedekig fogja foglalkoztatni Európát és a nyugati világot); a háborút csak akkor tekinti „kényszermegoldásnak”, amikor védekezni kell, mert más kiút már nincs. Végül pedig ezen liberális demokrácia sajátosságaihoz hozzátartozik az is, hogy politikai kérdések megoldásában nem az enervált érzelmek, nem a szélsőséges nacionalizmus, nem a gyűlölet vagy akármilyen előítélet, hanem a *józan ész* belátása, ereje és a *bonum commune* szempontjai részesülnek előnyben.²

Levelém tartalmát több lépésben fejtem ki. Mindenekelőtt szeretnék utalni arra a szerencsés kimenetelű fejlődésre, ami 1945 után Németország nyugati felében – az akkori Szövetségi Köztársaságban – zajlott, amiről a filozófus *Jürgen Habermas* 1986-ban a nemzeti szocialista zsidóüldözésről folytatott, úgynevezett „történešzvíta” csúcsponáján ezt mondta: A Német Birodalom második bukása után a háború utáni idők legkiemelkedőbb német intellektuális teljesítményét az jelentette, hogy az akkori Szövetségi Köztársaság képes volt a Nyugat politikai kultúrájára minden fenntartás nélkül nyitottá válni.³

Ennek analógiájára, a kelet-európai történeéseket is figyelembe véve, le szeretném szögezni: 1945 után Európa legnagyobb teljesítménye – s minden bizonnyal a gondviselés csodája is –, hogy kontinensünkön 1989/90-ben a kommunista diktatúra *véráldozat nélkül* véget ért, s hogy – ide s tova – 75 éve nem indult ki háború Európából. Ez a semmiképpen sem magától értődő fejlődés mindannyiunkat arra kötelez, hogy továbbra is mindent megtegyünk a béke megőrzéséért, s azért, hogy a gazdasági gyarapodás, legalábbis egy elégséges szinten, mindenki számára biztosított legyen, s hogy **a szellemi feleszmélés** élményében is sok európai részesülhessen.

1980-ban még úgy tűnt, mintha a Kelet és Nyugat között 1949-ben kezdődött hidegháborúnak soha nem akarna vége szakadni. 1983-ban „műszaki hiba” következtében majdnem kitört a harmadik világháború, [bár ez nem annyira ismert, mint a kubai válság 1962-ben, amely szintén majdnem, hogy atomháborúhoz vezetett], ám ezt néhány józan politikus – Oroszországban és Nyugaton – megakadályozta. Mindez csak évekkel később került nyilvánosságra.

Mindenesetre 1949 – 1989 között Kelet-Európában, különösen Romániában, és főleg Ceaușescu ostobán nacionalista, borzasztó diktatúrája idején keveset lehetett tudni arról, hogy mi történik Európa nyugati részén vagy egyáltalán a világban, s ezért [ott és akkor Kelet-Európában] senki sem gondolt arra, hogy 1990-ben már a német egyesítést ünnepelehetjük, s hogy a kommunizmus – 1989 nyarától 1990 tavaszáig – néhány hónap alatt összeomlik. Sok szabadságszerető és a demokratikus berendezkedést nagyra tartó európai polgár érdeme, hogy ez így történhetett, de köszönhetjük a kommunizmus összeomlását azoknak a kiemelkedő kelet- és nyugat-európai politikusoknak is, akik kellőképpen előrelátóak voltak ahhoz, hogy hatalmukkal és befolyásukkal kikényszerítsék az igazi szabadságot. 1970-ben került sor az első, szimbolikus jelentésű gesztusra, amit, a visszapillantás távlatából, feltehetően azon felszabadító folyamat

² Vö. Vittorio Hösle. Globale Fliehkräfte. Eine geschichtsphilosophische Kartierung der Gegenwart. Mit einem Vorwort von Horst Köhler. Freiburg/München: Karl Alber Verlag 2019, 14. o.

³ V. ö.: Heinrich August Winkler: Geschichte des Westens. Von den Anfängen in der Antike bis zum 20. Jahrhundert [A Nyugat története. Az ókortól a 20. századig], München, Beck Verlag 2010, 18. old.

kezdetének tekinthetünk, ami a kelet-nyugati konfliktus megoldásához vezetett. Hadd fejtsem ki részletesebben, hogy mire gondolok.

1970. december 7-én Willy Brandt szövetségi kancellár meghökkenti a varsói delegációt, amikor nemcsak a virágcsokrot helyezi el a gettó áldozatainak emlékművénél, hanem szótlanul térdre ereszkedik. S aki letérdel, annak – a szó szoros, de átvitt értelmében is – esélye van arra, hogy megnövekedetten emelkedjék fel. Egy évvel később Willy Brandt a Kelet-Európával való megbékélés érdekében tett fáradozásaiért megkapja a Béke Nobel-díjat. Fia, Peter Brandt, aki az 'Újkori Német és Európai Történelem' professzora a hágai egyetemen, így emlékszik vissza: Nem csak családjukban, egész Európában is pozitív hatása volt annak, hogy apám Varsóban letérdelt. „Apám, ha felidézte a nemzeti szocialista korszakot, mindig következetesen különbséget tett bűn – ami csak individuális lehet – és felelősség – amit mindannyiunknak viselnünk kell – között. A varsói emlékmű előtt nem magánszemélyként, hanem a Német Birodalom utódállamának kormányfőjeként szimbolikusan átvállalta a múlt borzalmait iránti felelősséget. Én így értelmeztem ezt annak idején – az apámmal folytatott későbbi beszélgetések is ezt támasztották alá. S még ma is így értelmezem.” (Peter Brandt)⁴

Milyen jó lenne, teszem hozzá, ha más európai politikusok napjainkban, 2019-ben és a jövőben is a legmélyebb lelki megérzésből kifolyólag tennének ilyen és ehhez hasonló gesztusokat.

Három különösen jelentős tényezőt, illetve személyiséget szeretnék még megemlíteni, akik előkészítették a kommunista diktatúra bukását, illetve döntő befolyásuk volt annak lefolyására: a *Lech Walesa* körül csoportosuló lengyel Szolidaritás-mozgalmat, amihez *II. János Pál* pápa együttműködése is kapcsolódik, *Michail Gorbacsov* szovjet párt-főtitkárt, aki reformjai révén akaratlanul is hozzájárult a Szovjetunió széteséséhez s végül a Szabad Európa Rádió adásait. Visszapillantva sok érveléssel alátámasztható, miszoda szerencsét jelentett Európa számára, hogy ez a három fő tényező békés forradalmat váltott ki, amit, amikor az idő megérett erre, a kelet-német lakosság megmozdulásai tetőztek be. [Ma, 2019-ben, abban a kritikus helyzetben vagyunk Európában, hogy eljárszodjuk az akkor kivívott pozitív lehetőségeket.

A **valós szabadság** hangsúlyozásával elhatárolom magam attól a fogalomtól, amit csupán *torz* szabadságnak, *álszabadságnak*, vagy a *szabadság kísértetének* nevezhetnénk. Ez utóbbi **vagy** nem ismeri a humánummal szembeni felelősséget, már létrejötté is önkényes, lényegét tekintve diktatórikus [mindez jellemző olyan korábbi diktatúrákra, mint a fasiszmus, a nemzeti szocializmus és a kommunizmus; legújabban pedig jellemző az illiberális demokrácia egyes képviselőire is]; **vagy** pedig korlátlan szabadságként arra törekszik, hogy félrevezessen embereket, akik gondolkodás nélkül elhiszik, hogy a határtalan szabadság az igazi szabadság. Ez azonban nem így van. [Megjegyzés: A globális kapitalizmus profitlehetőségei sugallják azt a fajta korlátlan *álszabadságot*, amely előbb vagy utóbb a szakadékba torkollik]. A valóságban gyökerező szabadság mindig *felelősség-érzettel* jár együtt, a konkrét értékek, elkötelezettségek és korlátozások iránti felelősséggel, s megköveteli a szükségszerűség [görögül: *ánánké*] fennkölt és magasztos elvéhez való kötődést. Sok, túl sok vér folyt már Európában a

⁴ V. ö.: **Focus** Nr. 9/ 2012. február 27., 67. old. (Ich war es! Einen Moment Mut statt ein Leben als Angstphase: Wie der ERFOLGSFAKTOR EHRlichkeit den Umgang mit Fehlern erleichtert). [Én voltam! Inkább a bátorság egyetlen pillanata, mint egy egész élet gyáva nyúlként: Hogyan SEGÍT hozzá a BECSÜLETESSÉG bennünket ahhoz, hogy EREDMÉNYESEN bánjunk hibáinkkal]

torz szabadság, a szabadság kísértetének nevében, ami valójában csupán *álszabadság* volt. Úgy vélem, legfőbb ideje, hogy a szabadságot felelősségérzettel és felelősségtudattal kapcsoljuk össze, s ennek minden egyes politikus beszédében és minden politikai döntésben egyértelművé kell válnia.

Csak a francia forradalom után – egy száz éves folyamat során – alakult ki a hatalom modern tagolódása, s Európa eljutott annak felismerésére, hogy a kormányon lévők szabadságát is – illetve az azon értékekre alapozott társadalmat, amit ma a jog uralmának [jogállamnak] és reprezentatív értékű demokráciának nevezünk és élünk meg – csak a *törvényhozói*, [legislative] *bírói* [judicative] és *végrehajtói* [executive] hatalom egyértelmű szétválasztása teszi lehetővé és alapozza meg, összekapcsolódva az emberi jogok elidegeníthetlenségének eszméjével. S bár véleményem szerint ez a társadalmi formáció sem a legjobb, ám azért mégis egyértelműen *jobb*, mint az ezt megelőző európai diktatúrák. Ezért döntöttem e társadalmi berendezkedés mellett. Önöket is arra szólítom fel, Hölgyeim és Uraim, akik a politikában vállaltak szerepet, hogy munkájukat demokratikus értékek szolgálatába állítsák.

A 20. században két gyilkos háború, majd Kelet-Európában a szovjet kommunizmus már-már lehetetlenné tették a Nyugatnak ezen értékekre alapozott fejlődését, már-már szétrombolták a nyugati értékrendet. [Az a tény, hogy maga a Nyugat is önromboló tettekkel diszkreditálta magát, 1945 után is, külön fejtegetést érdemel, amit részleteiben itt és most nem tudok kifejteni]. – **1990 óta** azonban kedvezőbb szelek fújnak. S ezzel azt akarom mondani: Európának végre van mércéje, s ahhoz *kell* igazodnia. Az elmúlt 10 évben mégis csak megélhettük, hogy hatalmukkal visszaélő magas rangú politikusokat is le lehet váltani, le lehet szavazni, el lehet ítélni. Nem csak *Berlusconi* és *Wulf* urakra gondolok, hanem mindazokra, akiknek az egykori Jugoszláviában, Boszniában és Koszovóban kirobbant háború (az 1990-es években) miatt kell viselniük a felelősséget. Mindannyian vagy majdnem mindannyian eltűntek a politika színpadáról, mindenesetre nem teljesen nyom nélkül, aminek utóhatását így vagy úgy még mindig érezzük Európában. Kell még Hágában néhány ítéletet hozni addig, míg minden háborús uszítót elítélnek, s évtizedeknek kell eltelniük ahhoz, míg azoknak a boszniai asszonyoknak [mintegy 8000 asszonynak] a lelkében, akiknek férjeit bestiálisan meggyilkolták, behegednek a sebek. – 2015 óta újabb válságban vagyunk, nemcsak a klímaváltozást illetően. Ezt külön kellene fejtegetni, ami itt és most nem lehetséges.

A következő gondolatmenet ez: Mint az ördögnek a szentelt víztől, úgy kell tartanunk a **nacionalizmus** minden megnyilvánulásától. Az *egészséges nemzeti büszkeséget* nem téveszthetjük össze azzal a szélsőséges jobb- vagy baloldali, érzéketlen és *ostobán buta nacionalizmussal*, aminek hatása a rákos daganathoz hasonlítható. Elmúltak már azok az idők, amikor a pánszlávizmus hirdetői, vagy más körök „a germán faj felsőbb-ségének” örületét hangoztatták. [Magyarországon is van több száz vagy több ezer (?) ember, aki „olyan nagy magyar”, hogy ma, 2019-ben, a régi „Nagy-Magyarország” visszaállításáról álmodozik. Erre csak azt lehet mondani: „imádkozzatok testvéreim, hogy a magasságos Ég kiszabadítsa az eltévelyedetteket ködös és teljesen anakronisztikus álmaikból.” És: Ma is vannak nagyzási mániában szenvedő politikusok, Európában és Európán kívül. Ezek nagy részben férfiak, akik hatalmaskodni, terjeszkedni és másokat megalázni, letiporni törekcszenek, mivel, Viktor Frankl kifejezésével élve, nem az értelem akarása, hanem a korlátlan hatalom akarása dominál bennük; mivel,

híjával az önuralomnak, mások fölött akarnak zsarnokoskodni]. Azon nem lehet változtatni, hogy Európában vannak úgynevezett „megkésett nemzetek”. – Nem változtathatunk azon, hogy némely európai nemzet, pl. a francia, előbb alapított nemzetállamot; mások, mint pl. a németek, románok vagy szerbek csak később. De sokat tehetünk azért, hogy éppen politikai és művelődésügyi intézkedések révén országainkon belül, más országokkal folytatott párbeszédben erősítsük és tudatossá tegyünk **a nemzeteiken átívelő** európai értékeket. Itt összefoglalom röviden, mire is gondolok, miközben az elmúlt 2500 év igazán humánus teljesítményeire tekintek.

Európa bizonyos **alapértékekre** épül. Nevezetesen:

(először): *a zsidó egyistenhit* [minden ember az Egy-Örök-Való fia vagy leánya]

(másodszor): *Krisztus tanítása a szeretet hatalmáról* [ez teljesen más, mint a hatalom szeretete]

(harmadszor): *a római jog és az igazságosság* [a „suum cuique”] *eszméje* [erre épül a társadalmi rend, a jog ereje]

(negyedszer): *a valóság feltárásának és az igazság továbbá az igazságok keresésének a görög filozófiából eredő szenvedélyes igénye* [erre épülnek a tudományok]

(ötödször): *az arab filozófia, mindenekelőtt az a Szufi-tan, amit az önnön lelkiünkben zajló, a gyűlölet leküzdéséért folytatott „keresztesháború”-ként [dzsihád] kell értelmeznünk* [a dzsihad igazi jelentése ez: legyőzni a gyűlöletet a szívben]

(hatodszor): *a középkori keresztény misztika*

(hetedszer): *Luther Márton reformációja*

(nyolcadszor): *a nagy nyugati zenei kultúra* [a gregoriántól Dvorsak zenééig, ami kb. ezer éves történetet ölel fel]

(kilencedszer): *a felvilágosodás maradandó eszméi.*

Végül meg kell említeni azt a hatalmas lépést, amely a második világháború után az ENSZ megalapításához vezetett, amelynek okmányában az emberi jogok sérthetetlen mivolta és a nemzetek közötti szolidaritás központi szerepet játszanak. Az a tény, hogy az emberi jogok Európában csak 1990 után jutottak érvényre minden országban, szomorú ugyan, és ez arra utal, hogy történelmi folyamatok, mind a jót, mind a rosszat generáló folyamatok, csak évtizedek s olykor évszázadok után hozzák meg gyümölcsüket.

Ezen nemzeteken átívelő alapértékek tudatosítása, Európa szellemi, kulturális és etikai építőköveinek megerősítése véleményem szerint az európai politika nagy horderejű és sürgető feladata: minden országban és valamennyi nyelvterületen. S hogyan lehetne ezt véghezvinni? Úgy vélem, az által, ha minden egyes politikus arra törekedne, hogy átgondolt politikáját értelemre [értelmességre] és értékekre alapozza, a szerint érezzen és cselekedjék.

Egy olyan, értelemre alapozott politika alakításához, amely nemcsak pillanatnyi sikerekre, hatalmi pozíciójának megerősítésére törekszik, és nemcsak pragmatikus célokat akar elérni, mindenekelőtt olyan személyiségekre van szükség, akik legalább négy szilárd tulajdonsággal rendelkeznek: *kulturális érzékenységgel, politikai éberséggel, szo-*

*ciális elkötelezettséggel és spirituális figyelmességgel.*⁵ – Értekezésemet e négy alapfogalom kifejtésével folytatom.

(1) A kulturális érzékenység azt jelenti, hogy egy politikusnak, bármelyik országban tevékenykedik is, jól vagy nagyon jól kell ismernie országa kultúrájának sajátosságait és az európai kultúrát (beleértve az iszlám és a buddhizmus aktuálisan érvényesülő hatásait is), és hozzá kell tudni járulnia ahhoz, hogy országa és Európa nemzetei között sor kerüljön a kultúrák kölcsönös cseréjére.⁶ Azt nem is kell külön hangsúlyoznunk, mennyire kívánatos lenne ehhez *több nyelv* ismerete. Én mindenesetre minden európai politikustól megkövetelném, hogy anyanyelvén kívül legalább egy nyelvet közép szinten vagy nagyon jól beszéljen. Mélyen meg vagyok győződve arról, hogy minden egyes európai politikus belső gazdagodásához és látókörének bővüléséhez hozzájárul, ha beszél egy másik nyelvet is. S még valamit megkövetelnék (legalább a politikusok többségétől): Hogy vegyenek részt legalább egy kétéves, olyan felsőfokú alapképzésben, amelynek során elsajátítják a nyugati filozófiával, etikával és Európa újabb kori történelmével (1789-től napjainkig) kapcsolatos alapismereteket. Mert igaza van *Bernd Riekennek*, amikor azt mondja: „Történelmi ismeretek nélkül a jelenünket is csak hiányosan érthetjük meg, s ez ugyanúgy igaz az egyes emberre és élettörténetére, mint a társadalomra és a kultúrára vonatkozóan.” [Cicero pedig ezt mondta: „Ha valaki tud arról, ami születése előtt történt, azt jelenti, hogy megmarad egy gyermeki szinten”]. Ugyanilyen melegen ajánlom, hogy szenteljen minden politikus három teljes napot egy általa szabadon választott szakterületen folytatott tanulmányoknak vagy továbbképzésnek. Mert nemcsak a szónoki fordulatoknak kell meggyőzőnek lenniük, hanem a közölt tartalomnak is. Továbbá: három nap teljes elcsendesedés – évente – szintén jót tenne önöknek, tisztelt Hölgyeim és Uraim. Áttérek a következő pontra.

(2) A politikai éberség többek között azt jelenti, hogy a szélsőséges nacionalizmus és a jobb- vagy baloldali populizmus romboló áramlatait időben fel kell ismerni, mederbe kell szorítani, illetve gátat kell vetni neki. Vagy pedig, ha szükséges, be kell tiltani. Az már mindegy, hogy neonáci, antiszemita vagy romaellenes [azaz a cigányok ellen irányuló, vagy a migránsokat gyűlölő] örületről van-e szó. Minden európai országban élnek úgynevezett „idegenek”, olyan etnikumok, akik a többséghez képest kisebbségben vannak, s egyik európai ország sem teheti, hogy engedi elszabadulni vagy akár hallgatólagosan elfogadni az „idegengyűlöletet”. Reméljük, hogy *Angela Merkel* német szövetségi kancellár – aki 2012. február 23-án Berlinben egy ünnepélyes esemény alkalmával ígéretet tett arra, hogy a török származású német állampolgárok ellen elkövetett gyilkosságsorozat bűnösei megkapják méltó büntetésüket – jó példája követőkre talál. [Tegyük hozzá: Az NSU tagjairól van szó. A két férfitag, Uwe Böhnhardt és Uwe Mundlos, a letartóztatás előtt, 2011 novemberében, öngyilkosságot követett el, a női tagot, Beate Zschäpe, 2018 júliusában, öt év büntetőjogi eljárás után, ami az adófize-

⁵ Tu Wei – Ming professzor, a kínai tudós teológus, a harvardi Yenching Intézet igazgatója volt az, aki a „nyilvános szereplést vállaló intellektusok”-kal szemben követelményként nevezte meg az első három tulajdonságot. A negyedik elvárás, a „spirituális érzékenység” tőlem származik – *Zsók Otto*. V. ö.: Hans Küng: *Umstrittene Wahrheit. Erinnerungen*. [Vitatott igazság. Visszaemlékezés.]. München: Pieper 2007, 676f.

⁶ Nézetem szerint Bajorországban élt egy ilyen ember, lásd.: Hans Maier: *Böse Jahre, gute Jahre. Ein Leben* [Rossz idők, jó idők. Egy élet.] 1931ff., München, Beck, 2011. – Dr. Hans Maier 1962-től a politikai tudományok professzora volt Münchenben, 1970-től 1986-ig bajor kultuszminiszter, 1999-től a keresztény világnézet, vallás és kultúraelmélet professzor emeritus-a. 1976-tól 1988-ig a német katolikusok központi bizottságának elnöke.

tőknek 70 millió euróba került, élet-fotyiglan börtönre ítélték el Münchenben. Ám: a radikális jobboldal erőszak-problémája Németországban nincs megoldva, lásd a német nyelvű kiegészítést a 12. oldalon].

Sajnos vannak még Európában olyan országok – Oroszországtól Portugáliáig –, amelyekben bizonyos politikai befolyással bíró körök továbbra is fasiszta, szélsőjobboldali vagy szélsőbaloldali és betegesen nacionalista s egyben primitív gondolatokat szítanak, ápolnak és terjesztenek. A gyűlölet mérgező áramlása a médiában megdöbbenítő. Az az érzésünk, hogy ezek a körök semmit sem tanultak az első és második világháború és a kommunizmus szörnyű tapasztalataiból. Nem tudom, hogyan lehetne az ilyen nézetet vallókat jobb belátásra bírni. Csak egyet tudok: Mindaddig, amíg egyes emberekben felülkerekedik az idegenekkel szembeni gyűlölet, mindannyiunknak súlyos problémákon és tragédiákon kell úrrá lennünk Európában. Ezért mindenhol ezt kell hirdetni, tanítani, a média segítségével elmagyarázni:

Két világháború után Európa egyszerűen nem engedheti meg magának, hogy teret engedjen olyan zavargásoknak, amelyek lábbal tiporják az emberi méltóságot. Az idegenek Európa bármely országába be tudnak illeszkedni, ha megadjuk nekik a *képzés* és a *nyelvtanulás* esélyét, s ha reális lehetőséget biztosítunk számukra az *anyagi gyarapodáshoz*. Én ezt tekintem politikai éberség megnyilvánulásának. Ezt nevezem okos, emberhez méltó integrációs politikának. Mindebben az egyházi szervezeteknek is nagy szerepük van, amelyeket minden európai országban állami anyagi támogatásban kellene részesíteni. Egyébként az idegen kultúrákból Európába érkező emberekkel szembeni elutasítás nem csak Németországra jellemző. Ugyanezzel a sokszor gyűlöletig fokozódó elutasítással találkozunk Oroszországban, Lengyelországban vagy Magyarországon is. Említék egy konkrét példát. A magyar jezsuiták „A Szív” című, 1915 óta megjelenő folyóirata a **2011.** októberi számában [tehát immár nyolc évvel ezelőtt] a következőképpen számolt be a magyarok olyan idegenekkel szembeni hozzáállásáról, akik politikai menekültként kértek menedéket Magyarországon:

„Vajon mennyire érint meg minket egy-egy humanitárius válsághelyzet? Tisztában vagyunk-e azzal, hogy köztünk is élnek menekültek, itt és most 2011-ben Magyarországon? Fiatalok és gyerekek, akik felnőtt kísérő nélkül érkeztek hozzánk. Hányan vagyunk elég nyitottak, elfogadóak és befogadóak ahhoz, hogy a más kultúrájú, más nyelvű és vallású ember- társainkat segítsük helyük megtalálásában, új életük felépítésében?

Bizony kevesen. Mi, magyarok idegenellenesek és kirekesztőek vagyunk. A TÁRKI idén áprilisban végzett felmérése szerint, a felnőtt lakosság egyharmada értett egyet azzal a nyíltan idegenellenesnek tekinthető állítással, hogy az országba egyetlen menedékkérőt sem kellene beengedni. Kétharmadunk mérlegelné a menedék nyújtásának lehetőségét. Európa egyik leginkább idegenellenes népe vagyunk, miközben az ország alapvetően homogén, az itt élők külföldiek aránya az ország lakosságához viszonyítva elenyésző, nem éri el a négy százalékot (3,4%).”⁷

Ilyen nem éppen pozitív példákat Európa más országaiból is lehetne idézni, mintha az európai nemzetek nem tanulták volna meg történelmükből, hogy saját népük is csak akkor marad fenn, akkor növekszik és virágzik, ha kész arra, hogy idegen hatásokat is befogadjon. E problémák megoldásának, tisztelt politikus Hölgyeim és Uraim, jól

⁷ Weinberger Ágnes, Zendegi Migzara: Az élet megy tovább. Beszélgetés egy afganisztáni fiatalemberrel. In: A Szív. A magyar jezsuiták lapja: 2011. október, 27. old.

megalapozott nézetem szerint, Európa valamennyi országában elsőbbséget kell biztosítani, azt kitüntetett figyelemben kell részesíteni.

Európának túl kell lépnie ön magán: az egyes országok külön-külön, de Európa egésze is e feladat előtt áll. *Európa öntranszcendenciája* egyszerűen létfontossággal bír.

Most azonban a szociáletikai dimenzióról térjünk át a **gazdaság** területére, mert az is kitüntetett politikai éberséget igényel.

Az úgynevezett „szabad piacra” gondolok, arra az ideológiára, aminek nevében határokat nem ismerve és gátlástalanul adnak el mindent, amit csak el akarnak adni. A szabad piaccal szembeni – ami állítólag (!) önmagát szabályozza – kritikánknak ébernek kell maradnia. A politikai éberség azt követeli, hogy nagyon oda kell figyelni, valahányszor a piaczgazdaságról valóságos dicshimnusz zengnek. A gazdasági érdekekre alapozott ideológia elemei így hangzanak: adókat csökkenteni, béreket csökkenteni, takarékoskodni, mindent privatizálni, a szabályozó intézkedéseket kiiktatni, határtalan szabadságot biztosítani, mert a piac – úgymond – mindent majd magától elintézt. Én nem hallok ki mást ebből a jelszó-örületből, mint olyan szölamokat, amelyek megbénítják az értelmes gondolkodást. Éppen azért, mert az úgynevezett „szakértők” ilyesfajta szölamokat harsognak, a politikusnak az a feladata, hogy társadalometikai fenn tartásainak hangot adjon. Az utóbbi tíz évben majdnem minden európai országban elő állt a következő helyzet: Gazdasági válság következett be, mire összehívták a szakértőket, s az egész komplex probléma megoldását rájuk bízták. Engedjék meg nekem, tisztelt politikus Hölgyeim és Uraim, hogy feltegyem a kérdést: Nem abból a megtévesztő reménységből táplálkozik-e ez a szakértőkbe vetett naiv hit, mintha rájuk kevésbé lenne jellemző a hatalomra törekvés, az elismerés utáni vágy és a pártérdekből fakadó megfontolás? Vagy úgy vélik talán, hogy a szakértő e tekintetben független? Hogy neki nincsenek érdekei, nincs világnézete, nincs emberképe és nincs saját élet-története? Létezik egyáltalán tiszta, két lábon járó szakértő-tudás individuális értelmezés és személyes vonatkozások nélkül, tehát anélkül, hogy azt a korszellem befolyásolná?⁸ E kérdésekkel nem a szakértőkkel szembeni bizalmat akarom megrendíteni.

A szakértő minden bizonnyal olyan valaki, aki kimagaslóan sokat tud a saját szakterületéről. Olyan szakavatott, aki saját területének kiváló ismerője [*Kenner*]. De vajon egyszersmind széles látókörű, *lelki érzékkel* megáldott felismerője is [*Könner*] az átfogóbb összefüggéseknek? Hadd világítsam meg egy példával, mire gondolok. Én *Josef Ackermann* urat a pénzvilág kiváló szakemberének tartom. Ő a pénzügy olyan pragmatikus szemléletű szaktekintélye [*Kenner*], aki pontosan tudja, miként gyarapíthatja egy bank a vagyonát. Nem nevezném azonban széles látókörű, lelki érzékkel megáldott szakembernek [*Könner*]. Széles látókörű és lelki érzékkel megáldott szakembernek azt tekintem, aki túllát az orra hegyén, a szakterületével érintkező vonatkozásokat is ismeri, képes azokat is figyelembe venni, képes tágabb összefüggésekre is figyelni, a gazdaságot övező közeget is komolyan veszi, s aszerint irányítja a folyamatokat. A széles látókörű szakember fogalma számomra azt is jelenti, hogy hatalmát nemcsak pragmatikusan, a szűk értelemben vett cél érdekében használja, hanem értelmesen, körültekintően, a *bonum commune*, vagyis a közjó iránt is van érzéke. Az „értelmes” kifejezés e tekintetben nem annyit tesz, hogy „számomra értelmes”, hanem azt jelenti: „számunkra”, „a közösség számára”. Az **értelem-teljes** mércéje mindenekelőtt a **közjó**, ahogyan

⁸ V. ö.: Barbara Supp: Unbarmherzige Samariter. Wie Margaret Thatcher und ihre deutschen Schüler die marktkonforme Demokratie geschaffen haben. [Az irgalmatlan szamaritánus. Hogyan teremtették meg Margaret Thatcher és német tanítványai a piachoz igazodó demokráciát.] In: Der Spiegel Nr. 6/2012, 06., 57. old.

ezt Platón s később Aquinói Szent Tamás tanította. Mindezek alapján politikai éberségről csak akkor beszélhetünk, ha sikerül elérni, hogy nem minden területen kizárólag a pénzé az első és utolsó szó. A szociál-etikai vonatkozásoktól nem tekinthetünk el, ha azt akarjuk, hogy, például, az egészség- és oktatásügyben, de más területeken is, erőteljesebben érvényesüljenek Európában és az egész világon a humánus életminőség szempontjai.⁹ Nem ennek kellene-e lennie a jó politika igaz ügyének? Én azt mondom: de igen! Ám: kitől várható jó politika? A pragmatikus szemléletű hozzáértőktől és a széles látókörű, lelki érzéssel megáldott szakemberektől. S ilyenek minden európai országban vannak, még ha kisebbségben is. Az ő feladatuk lenne a választójog megváltoztatása is, hogy a politikusok mandátuma ne négy, hanem **hét évre** szóljon. Jó politikához folyamatosságra van szükség. A mi mostani rendszerünkben a legtöbb politikusnak két év tevékenykedés után már az új választásokra kell készülnie, azaz újra-választására kell koncentrálnia. Sem idejük, sem erejük nem marad a közjó szolgálatára. Ezért javaslom, hogy magas rangú politikusok [ne négy, hanem] **hét évig** maradjanak a posztjukon, s ha tevékenységük közmegelegedést vált ki, még *egyszer* indulhassanak további hét évre szóló megválasztásukért. Egy további gondolat kívánczik ide: Mivel a politikusok szerteágazó munkája igen megterhelő, jól meg kell őket fizetni, ami a korrupció csábításának veszélyét is csökkentené. Áttérek a következő pontra:

(3) A társadalmi elkötelezettség az a harmadik tulajdonság, amivel manapság egy politikusnak rendelkeznie kell. A választások előtt mindannyian megígérik, hogy kiállnak a szociális érdekek mellett [értsd: több alkalmazott az iskolákban, nagyobb számú személyzet a kórházakban, az öregek otthonában, stb.]. Nem ismerek arra vonatkozó statisztikát, hogy hány politikus tartja be az ígéretét, de az az érzésem, hogy ha Európában száz politikus tesz ilyen ígéretet a választások *előtt*, a választások után *kettő* tartja be, amit ígért. Hogy túl pesszimista lennék? Talán. Meglehet azonban, hogy csak realista vagyok. Tekintettel arra a mérhetetlen korrupcióra, ami csak az utóbbi tíz évben Oroszországon át Románián, Bulgárián, Görögországon, Magyarországon át Olaszországig elhatalmasodott, de Spanyolországban és Portugáliában csakúgy, mint Németországban és Franciaországban is nagy károkat okozott – bűnös naivitás lenne mást állítanunk.

Corruptio optimi pessima, mondták a latinok, azaz: A legjobbak korrupciója a legrosszabb. S még senki sem tudta megmondani, hogyan lehetne úrrá lenni a korrupción, hogyan lehetne kiiktatni a világból. Nekem sincs ez irányú ötletem. A „korrupció” szó jelentését mindenesetre el tudom magyarázni. A latin **cor-rumpo** (rumpere, rupi, ruptum) olyan cselekvést, az emberi szabadság olyan tetteit jelenti, amely: *megsemmisít, megront, tönkretesz és rombol*; de magába foglalja ezt is: *meghiúsít, elront, elferdít, elcsúfít*; illetve *meghamisít, megaláz, meggyaláz, tévútra visz, bűnre csábít, megveszteget*. Mindez beletartozik a korrupció szó jelentésmezejébe. Ki tudná ezt jobban, mint maguk az érintettek, illetve azok, akik a korrupciót terjesztik, illetve ellene küzdenek?

A korrupció nemcsak megvesztegethetőséget és hanyatlást jelent pl. egy párton belül, [de a Vatikán falain belül is], hanem egy olyan organikus rendszer [pl. család, bevált kulturális és vallási intézmények] szisztematikus rombolását és szétzúzását is, amely

⁹ V. ö.: Otto Zsok: Sozialethische Dimensionen in Politik und Wirtschaft. [A politikai és gazdasági élet társadalometikai vonatkozásai.] St. Ottilien: EOS Verlag 2008.

mind az egyén, mind pedig a közjó számára nélkülözhetetlen érték. Én most hadd maradjak ennél az általános megfogalmazásnál, mert a korrupció konkrét megnyilvánulásaira (ami az egyházakat és a Vatikánt sem kerüli el) könnyen rálehet bármely országban minden politikus – annak felszámolása már sokkal tovább tartana.

A társadalmi elkötelezettség, mint a rátermett politikus harmadik sajátossága mindenestre azt jelenti, **hogy** tudatos és vállalt értékrenddel bír; **hogy** a békét többre becsüli a háborús konfliktusoknál; **hogy** a szavahihetőséget tartja fontosnak és nem a hazugságot; **hogy** az emberben olyan szociális lényt lát, aki számára az együttműködés, a dolgok kreatív továbbfejlesztése, a szolidaritás, a gyengédség becsülése fontosabb, mint a korrupció, a hatalomvágy vagy pénzsóvárság; és **hogy** kiáll minden olyan kezdeményezés mellett, amelyek európai életünk társadalometikai dimenzióit – a **logosz**-t és az **ethosz**-t – erősítik és differenciáltabbá teszik. A politikusnak nemcsak a hasra és az agyra, hanem a szívre is kell gondolnia. Mi történne akkor, ha jobban engednénk, hogy a „Szentlélek” [egy magasabb szellemi sugallat] munkálkodjék bennünk? S ezzel elérkeztem a negyedik tulajdonsághoz, amivel ma egy politikusnak rendelkeznie kell.

(4) Spirituális figyelmeesség. Nem naivitásra valló a „spirituális” szót összefüggésbe hozni a politikával, illetve a politikusokkal? Attól függ, helyesen értelmezzük-e a szó jelentését. Attól függ, készek vagyunk-e beismerni, hogy voltak már Európa történelmének olyan alakjai, akik nemcsak nagy politikusok, hanem kiemelkedő spirituális személyiségek is. Ki tagadhatná, hogy *Eckhart Mester* (1260–1327) és *Loyolai Szent Ignác* (1491–1556) nemcsak jelentős egyházpolitikusok voltak, hanem spirituális személyiségek is! S azzal is bizonyára mindenki egyetértene, hogy az ENSZ korábbi főtitkára, *Dag Hammarskjöld* (1905 – 1961) nagy államférfi s kimagasló spirituális személyiség volt.¹⁰ [Ugyanez elmondható *Angelo Roncalli* személyéről is, aki később a XXIII. János pápa néven lett ismertté]. Csak négy nevet említettem, de az európai történelemnek sok olyan személyisége van, akiknek etikáját nagyra becsülhetjük, s akik napjaink politikusai számára is példaképül szolgálhatnának. Nézetem szerint magas etikai tudattal rendelkezett *Michail Gorbacsov* is. Éltek ilyen világító emberek a 13. századtól kezdődően a 20. század végéig. Ismereteim szerint még senki sem írta meg ezen emberek kulturális és szellemi életre gyakorolt hatásának átfogó történetét. Közös európai vállalkozás lehetne egy ilyen könyv megírása, amit politikusaink kezdeményezhetnének. Gazdagon dokumentált könyvnek kellene lennie, ami bemutatná a politikai és szellemi életben kimagasló személyiségek életútját, hogy tanulni lehessen belőle. [A világhálón is közölni kellene több nyelven]. Felhívhatná a figyelmet arra, hogy a politikai élet irányítása és a spirituális érzékenység nem zárják ki egymást. Európa minden nemzete fel tud mutatni ilyen személyiségeket. Csak fel kell kutatni őket. A spiritualitás leglényegesebb eleme a *szellemi szféra* felvállalása; az, ha valaki síkra száll a mellett, hogy a szellemi [fény], a szellem érvényre juthasson bennünk, saját életünkben, de társadalometikai, kulturális és politikai folyamatokban is. [Pontosan e területen van kimagasló szerepük az egyházaknak, ha megszabadulnának azon görcsös rögeszmétől, hogy saját intézményes kereteiket fontosabbnak ítélik, mint azon spirituális tartalmakat, amelyeket, saját értelmezésük szerint, magukban hordoznak.] Spiri-

¹⁰ V. ö.: Stephan Mögle-Stadel: *Dag Hammarskjöld. Vision einer Menschlichkeitsethik.* [Az emberiség etikájának víziója] Heidenheim: Amthor 2006; Stephan Mögle-Stadel [szerk.]: *Dag Hammarskjöds Vermächtnis. Ich und Du. Mensch und Menschheit* [Dag Hammarskjöld hagyatéka. Én és Te. Ember és emberiség] Heidenheim: Amthor, 2005.

tualitáson olyan beállítódást értek, amelynek révén a szellem megnyilvánulhat, amelynek révén **a jó, a szép, az igaz, a szent, az értelem-teli, az igazságos és a harmonikus** fizikai-érzékkelhető módon testet ölt – az egyes ember életében csakúgy, mint a művészetben és a politikusok tevékenységében. Mondhatjuk így is: A spiritualitás révén »**a formát öltött örökkévaló**« lép be az időbe. Művészet és spiritualitás mindig is szorosan összetartozott. A spiritualitás mint megtestesült szellemiség *a múlhatatlan lélek* munkálkodását teszi lehetővé, s az individuális agyi tudatot összekapcsolja a transzcendenssel. A spiritualitásnak köszönhetően érzünk rá arra, ami örök érvényű bennünk vagy egy műalkotásban. A spiritualitás tárja fel számunkra, hogy férfi és nő örökkön-örökké egyenértékűek, de azt is, hogy ezen nem azonosság értendő. [Németül: *gleichwertig*, aber nicht *gleichartig*]. Rendben van, mert hiszen célszerű, ha a két egymást szerető férfi vagy nő közötti kapcsolat jogi szabályozása is lehetséges. A szó spirituális értelmében azonban ezeket a kapcsolatformákat – meggyőződésem szerint – nem lenne szabad házasságnak nevezni a szó klasszikus értelmében. [E megjegyzés nem morális, hanem antropológiai természetű]. Ez is hozzátartozik egy európai politikus spirituális figyelmességéhez, akinek mindig mérlegelnie kell, szem előtt kell tartania az érveket és ellenérveket, rá kell éreznie az „egyfelől” és „másfelől” argumentumaira. Manapság, tudom, anakronisztikusnak tűnik állást foglalni a család klasszikus értelemben vett összetartozása mellett, de attól, hogy – képletesen szólva – százezer ember tagadja a Nap fényességét, a valóság még nem változik meg. E megjegyzés nem érinti a nemi identitás kérdését, amellyel manapság elég sok ember küzd, s amit nem moralizáló hangnemben, hanem pszichológiai támogatással lehetne megoldani. Segíteni kell rajtuk, igen! S ha már az identitást emlegetem, akkor utalok Schopenhauer egyik aforizmájára: „Minden szerencsétlen flótás, aki semmivel sem rendelkezik, amire büszke lehet, az utolsó eszközt ragadja meg, mondván, hogy ő arra a nemzetre büszke, amelyhez tartozik.” (Aphorismen zur Lebensweisheit. Werke in zehn Bänden, Zürich 1977, Bd. 8, 394). Igen, legyünk egészséges módon büszkék azon nemzet kulturális és szellemi teljesítményeire, amelyhez tartozunk, de ne tévesszük össze a büszkeséget a beképzeltséggel, a nagyzási mániával. *A jogos önérzet és önmegbecsülés, és az önmagát túltengően sokra tartó önteltség között bizony óriási különbség van.*

Nagyra becsült Hölgyeim, tisztelt Uraim Európa politikai színterén! Tisztában vagyok vele, hogy levelem rövidke vázlat csupán, ami néhány csírázó kezdeményezést és néhány töredékes ötletet tartalmaz olyan témákról, amelyek számomra az évek során meglehetősen fontossá váltak. Nem gondolom azt, hogy éppen az itt kifejtett gondolatok lennének döntő befolyással a politikai életre, de ha mégis, akkor szerintem mindannyiunknak használna.

Hiszek abban, hogy egyik-másik kezdeményezés – amennyiben teret kap az európai politikában – nagyban hozzájárulhatna életünk jobbításához, talán oly módon, ahogyan azt *Petrarca* (1304 – 1374), a nagy olasz humanista gondolta: a specifikus emberi, a humán szubsztancia annyit tesz, mint „*mitis et amabilis*”, azaz szelídnek, kedvesnek és szeretetre méltónak lenni.¹¹

¹¹ V. ö.: Julian Nida-Rümelin: Humanismus als Leitkultur. Ein Perspektivenwechsel. [A humanizmus mint a kultúra vezérelve. Szemléletváltás.] München: C. H. Beck 2006, 23. old.

Szelídség és kedvesség, illetve szelídnék és szeretetre méltónak lenni azonban nemcsak azoknak a polgároknak tesz jót, akik éppen nem politikusok, hanem azok javát is szolgálja, akik valahol Európában – Oroszországtól Nagy-Britanniáig, Norvégiától Szicíliáig – politikusként munkálkodnak, s lehetőségeik keretei között megteszik, ami tőlük telik.

Őszinte szívvel kívánok Önöknek sok erőt, kísérje áldás munkájukat!

Dr. Zsók Ottó, Fürstenfeldbruck, 2019. szeptember 21-én

Kiegészítés a 6-dik oldalhoz: SPIEGEL-Online írta 2019. augusztus 19-én:

Politisch motivierte Straftäter nehmen weiterhin Bezug auf die Mordserie der rechtsextremen Terrorgruppe NSU. Das geht aus einer Antwort der Bundesregierung auf eine Kleine Anfrage von Bundestagsabgeordneten der Linken hervor.

Demnach hat die Polizei zwischen Anfang Juni 2018 und Mitte Juli 2019 bundesweit 35 politisch rechts motivierte Straftaten registriert, bei denen die Täter sich auf den „Nationalsozialistischen Untergrund“ bezogen. Die Antwort, die der Deutschen Presse-Agentur vorliegt, zeigt, dass es dabei meist um Drohungen ging oder es wurde wegen des „Verwendens von Kennzeichen verfassungswidriger Organisationen“ ermittelt.

Häufiger – 58 Mal – tauchte das Stichwort „NSU“ bei Ermittlungen zu politisch motivierten Straftaten mit linkem Hintergrund auf. Dabei ging es fast immer um Sachbeschädigung – etwa weil jemand einen mahnenden Slogan oder eine Erinnerung an die Opfer des Terror-Trios auf eine Wand gesprüht hatte. Bei fünf Straftaten mit NSU-Bezug war der politische Hintergrund den Angaben zufolge unklar.

Beate Zschäpe, Uwe Mundlos und Uwe Böhnhardt hatten fast 14 Jahre lang im Untergrund gelebt. In dieser Zeit ermordeten die beiden Männer neun Gewerbetreibende türkischer und griechischer Herkunft und eine Polizistin. Sie begingen außerdem zwei Sprengstoffanschläge und mehr als ein Dutzend Raubüberfälle. 2011 flog das Trio auf. Die beiden Männer wurden tot in einem ausgebrannten Wohnmobil gefunden. Mundlos soll seinen Komplizen erschossen haben, bevor er das Wohnmobil in Brand setzte und sich dann selbst erschoss.